

วงจรการเดินทางของพ้อกำเร้ตามตลาดนัด
: กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐมและพื้นที่ต่อเนื่อง

นางสาว วาณี เรืองศิลปกรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภูมิศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2531

ISBN 974-568-464-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013877

T 10300612

TRAVELLING PEDLAR CIRCUIT IN PERIODIC MARKETS

: A CASE STUDY OF CHANGWAT NAKHON PATHOM AND CONTIGUOUS AREAS

Miss Vanee Ruangdilokrat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Geography

Graduate School

Chulalongkorn University

1988

ISBN 974-568-464-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วิจารณ์การเดินทางของพ่อค้าเร่ตามตลาดนัด
: กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐมและพื้นที่ต่อเนื่อง
โดย นางสาว วาณี เรืองกิลกรัตน์
ภาควิชา ภูมิศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยูร
รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควัชระ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร. ดาวร วัชรากัญ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรชัย พงศ์ประยูร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควัชระ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทวางพร นพคุณ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

วาณี เรื่องดิลกรัตน์ : วงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่ตามตลาดนัด : กรณีศึกษา จังหวัดนครปฐม และพื้นที่ต่อเนื่อง (TRAVELLING PEDLAR CIRCUIT IN PERIODIC MARKETS: A CASE STUDY OF CHANGWAT NAKHON PATHOM AND CONTIGUOUS AREAS) อ.ที่ปรึกษา : รศ. ดร. ฉัตรชัย พงศ์ประยูร : อ.ที่ปรึกษาร่วม รศ. เนตรนภิศ นาควัชร, 150 หน้า

ประชากรในชนบทนิยมจับจ่ายสินค้า ในย่านการค้าในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ที่พักอาศัยของตน ย่านการค้าในท้องถิ่นที่ประชากรนิยมจับจ่ายสินค้าคือตลาดนัด ซึ่งตลาดนัดในพื้นที่หนึ่ง ๆ มักมีการจัดตั้งหลายแห่ง และมีวันนัดหมายซ้ำซ้อนกันจนสร้างปัญหา ต่อการตัดสินใจเลือกตลาดนัดเพียง 7 แห่งใน 7 วันตามระบบปฏิทินทางสุริยคติ ระบบวันในสัปดาห์และเลือกตลาดนัดเพียง 14 แห่งใน 14 วันตามระบบปฏิทิน ทางจันทรคติเพื่อเดินทางให้ครบ 1 วงจร การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกรูปแบบวงจรการเดินทางหรือรูปแบบวงจรสังเกตของพ่อค้าเร่ใน 1 รอบวงจรการเดินทาง เพื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุดที่ได้จากการวิเคราะห์ ความเหมาะสมที่สุดของตลาดนัด ในเรื่อง ขนาด ความสะดวกในการเข้าถึง และทำเลที่ตั้ง ของตลาดนัด 56 แห่งในจังหวัดนครปฐมและพื้นที่ต่อเนื่องอีก 3 อำเภอที่อยู่โดยรอบจังหวัดนครปฐม

จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนตามอันดับความสำคัญของตัวแปรต่าง ๆ ได้รูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุด 2 ระบบ คือ รูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุดระบบวัน และ รูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุดระบบค่ำ เมื่อนำเอารูปแบบวงจรที่เหมาะสมที่สุดทั้งสองระบบมาเปรียบเทียบกับรูปแบบวงจรสังเกตที่ได้จากการสัมภาษณ์ จากพ่อค้าเร่ที่เดินทางตามตลาดนัดระบบวัน 28 คน และพ่อค้าเร่ที่เดินทางตามตลาดนัดระบบค่ำ 22 คน ด้วยการทดสอบแบบไค-สแควร์ และการทดสอบค่าซี ปรากฏผลการศึกษาว่า "วงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่ไม่เป็นไปตามวงจรที่เหมาะสมที่สุด" การศึกษาครั้งนี้จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจเลือกวงจรการเดินทางของพ่อค้าเร่ มีองค์ประกอบด้าน ระยะทาง ระยะเวลา เส้นทางคมนาคม ชนิดสินค้าที่ขาย และการเดินทางเป็นกลุ่มตามคำชักชวนของเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน เข้ามาช่วยด้วย

นอกจากนี้การศึกษานี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างทำเลที่ตั้งตารางเวลานัดหมาย และการกระจายทางพื้นที่ของตลาดนัด การเปลี่ยนแปลงจากตลาดนัดไปสู่ตลาดถาวร เมื่อชุมชนขยายใหญ่ขึ้น และอิทธิพลทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อขนาดตลาดนัด

ภาควิชา ภูมิศาสตร์
สาขาวิชา ภูมิศาสตร์
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต ชาติ 15/06/2530
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

VANEE RUANGDILOKRAT : TRAVELLING PEDLAR CIRCUIT IN PERIODIC
MARKETS : A CASE STUDY OF CHANGWAT NAKHON PATHOM AND CONTIGUOUS
AREAS. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. CHATCHAI PONGPRAYOON THESIS
COADVISOR : ASSO. PROF. NETNAPIS NAKAVACHARA, 150 PP.

The rural people prefer shopping in the markets near their dwelling places, these being the periodic markets which spread over many locations. They have concurrent dates of appointment that have created problems to the decision of selecting seven periodic markets on seven days of the solar-system calendar or 14 periodic markets on days of the lunar system calendar to complete the travelling circuit. This study aims at analyzing the behavioral decision either on the model of travelling circuit, or that of the pedlar's observed circuit in one travelling circuit so as to compare with the most appropriate model of circuit. The circuit was obtained from the analysis of the most suitable periodic market in respect of size, accessibility and the locations of 56 periodic markets in Nakhon Pathom Province and contiguous districts surrounding Nakhon Pathom Province.

From the collection and the analysis of data by scores weight values in accordance with the order of significance of the various factors, two most appropriate models of circuit are discovered, i.e., the weekday system and the lunar-day system. When the two most appropriate models of circuit are compared with the model of observed circuit obtained from the interviews of 28 travelling pedlars of the weekday system and 22 travelling pedlars of lunar-day system by means of X^2 -Square Test and Z-Test, it was found that "the travelling circuit of the pedlars was not in agreement with the optimum circuit." This study therefore rejected the hypothesis, because the pedlar's decision to choose a travelling circuit also involves factors of distance, period of time, communication, the kind of goods to sell and group travelling as persuaded by fellows of the same occupation.

Furthermore, this study reveals the relationship among the location, scheduled time and the space expansion of the periodic markets, the eventual change from the periodic markets to permanent markets, when the communities become larger and the economic influence exercises upon the size of the periodic markets.

ภาควิชา Geography
สาขาวิชา Geography
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อผู้สมัคร *Vanee Ruangdiokrat*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Chatchai Pongprayoon*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความช่วยเหลือจากรองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรชัย พงศ์ประยูร รองศาสตราจารย์ เนตรนภิศ นาควัชระ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ให้คำแนะนำและชี้แนวทางอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์ จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จหลายท่าน ได้แก่ พันตำรวจโท ขวัญชัย พันธุ์ภักดี สวส. สภ.อ.เมือง นครปฐม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริชัย พงษ์วิชัย นายธานินทร์ สมบูรณ์สาร นายธีรพล เรืองคิลกรัตน์ นางอารีย์ แก้วบุปผา นางอิศรา อมาตยกุล นางสาวอรพินทร์ เอี่ยมพันธุ์ นางสาวอาศยา สุริยฉาย นางสมพร ศรีบัณฑิ นางสาวนวลจันทร์ โฉมเวียง และพ่อค้าเร่ในจังหวัดนครปฐม ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในการออกเก็บข้อมูล

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่กรุณาให้กำลังใจและกราบขอบพระคุณคณะอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาภูมิศาสตร์ที่กรุณาสั่งสอนและชี้แนะให้ความรู้แขนงต่างๆที่สามารถนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญแผนที่	ฎ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 มูลเหตุจูงใจ	1
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 สมมติฐาน	5
1.4 ขอบเขตการศึกษา	6
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 วิธีการศึกษา	8
2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 ทฤษฎีแหล่งกลางของคริสตัสเลอร์	11
2.2 แบบจำลองและพฤติกรรมการเดินทางของพ่อค้าเร่	15
2.3 การวิเคราะห์ที่ตั้งและการจัดการทางพื้นที่ของตลาดนัด ..	15
2.4 การจัดอันดับขนาดตลาดนัด	21
2.5 ประเภทของตลาดนัด	22

3.	ตลาดนัดในพื้นที่ศึกษา	23
3.1	สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	23
3.2	ลักษณะประชากรและการใช้ที่ดิน	28
3.3	ลักษณะทั่วไปของตลาดนัดในพื้นที่ศึกษา	30
3.3.1	ลักษณะทั่วไป	30
3.3.2	ประเภทของตลาดนัด	31
3.3.3	ตารางเวลาการนัดหมาย	33
3.3.4	การกระจายทางพื้นที่	39
3.3.5	การเดินทางของพ่อค้าเร่	41
4.	การวิเคราะห์ห่วงจรเหมาะที่สุด	43
4.1	การกำหนดตัวแปร	43
4.2	การวัดและให้ค่าตัวแปร	50
4.3	การวิเคราะห์ห่วงจรเหมาะที่สุด	56
4.4	สรุปผลการวิเคราะห์ห่วงจรเหมาะที่สุด	67
5.	การวิเคราะห์ห่วงจรสังเกต	77
5.1	การวิเคราะห์ห่วงจรสังเกตระบบวัน	77
5.1.1	ลักษณะและพฤติกรรมของพ่อค้าเร่	77
5.1.2	แบบจำลองวงจรการเดินทาง	83
5.1.3	การคัดเลือกตัวอย่างพ่อค้าเร่เพื่อสร้างวงจร สังเกตระบบวัน	85
5.1.4	การวิเคราะห์รูปแบบวงจรสังเกตระบบวัน ...	87
5.1.5	การทดสอบสมมติฐาน	98

บทที่

หน้า

5.2	การวิเคราะห์วงจรสังเกตระบบค่า	105
5.2.1	ลักษณะและพฤติกรรมของพ้อค่าเร่	105
5.2.2	แบบจำลองวงจรการเคินทาง	111
5.2.3	การคัดเลือกตัวอย่างพ้อค่าเร่เพื่อสร้างวงจร สังเกตระบบค่า	114
5.2.4	การวิเคราะห์รูปแบบวงจรสังเกตระบบค่า ..	114
5.2.5	การทดสอบสมมติฐาน	120
6.	สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไข	125
บรรณานุกรม	138
ภาคผนวก	140
ประวัติผู้เขียน	150

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 ข้อมูลระดับอำเภอของพื้นที่ศึกษา	23
3.2 ตารางเวลาตลาดนัด	35
3.3 จำนวนตลาดนัดที่มีการนัดหมายวันซ้ำซ้อนกัน	37
3.4 ลักษณะการกระจายทางพื้นที่ของตลาดนัดระบบวันและระบบค่า	40
4.1 การวัดและให้ค่าตัวแปรในการวิเคราะห์ห่วงจรเหมาะที่สุด	55
4.2 การจัดขนาดตลาดนัดและค่าคะแนน	64
4.3 ความสะดวกในการเข้าถึงและค่าคะแนน	65
4.4 ทำเลที่ตั้งและค่าคะแนนตลาดนัด	66
4.5 คะแนนรวมทั้งหมดของตัวแปร	68
4.6 การจัดอันดับตลาดนัดตามค่าคะแนน	69
5.1 ลักษณะและพฤติกรรมทั่วไปของพ่อค้าเร่ ณ ตลาดนัดระบบวัน	80
5.2 ที่อยู่อาศัยของพ่อค้าเร่ ณ ตลาดนัดระบบวัน	81
5.3 เหตุผลในการตัดสินใจเลือกตลาดนัดของพ่อค้าเร่ ณ ตลาดนัดระบบวัน	82
5.4 จำนวนพ่อค้าเร่ตามแบบจำลองการเดินทาง ณ ตลาดนัดระบบวัน	86
5.5 ตารางการเดินทางของพ่อค้าเร่ ณ ตลาดนัดระบบวัน	88
5.6 ตารางการทดสอบสมมติฐานไค-สแควร์ ของตลาดนัดระบบวัน	99
5.7 ลักษณะและพฤติกรรมทั่วไปของพ่อค้าเร่ ณ ตลาดนัดระบบค่า	108
5.8 ที่อยู่อาศัยของพ่อค้าเร่ ณ ตลาดนัดระบบค่า	109
5.9 เหตุผลในการตัดสินใจเลือกตลาดนัดแต่ละแห่งของพ่อค้าเร่ ณ ตลาดนัด ระบบค่า	110

ตารางที่	หน้า
5.10	จำนวนท่อกล้าเร่ตามแบบจำลองการเดินทาง ณ ตลาดนี้ระบบกล้า 113
5.11	ตารางการเดินทางของท่อกล้าเร่ ณ ตลาดนี้ระบบกล้า 115
5.12	การทดสอบสมมติฐานไค-สแควร์ของตลาดนี้ระบบกล้า 121

สารบัญภาพ

รูปที่	หน้า
2.1 ทฤษฎีการเกิดตลาคนัดของสไตน์ ตามแนวคิดจากทฤษฎีแหล่งกลางในเรื่อง พิสัยสินค้าและขอบเขตชั้นค่า	14
2.2 แบบจำลองวงจรตลาคนัดและการเดินทางของพ้อก้าเร่ตามแนวคิดของ ทิงเคลอร์	18
3.1 แบบจำลองการจัดตารางเวลาตลาคนัดประเภท 7 วัน	34
3.2 แบบจำลองการจัดตารางเวลาตลาคนัดประเภท 14 วัน	38
4.1 รูปแบบวงจรเหมาะที่สุดระบบวัน	73
4.2 รูปแบบวงจรเหมาะที่สุดระบบค่า	74
5.1 รูปแบบวงจรสังเกตของพ้อก้าเร่ ณ ตลาคนัดระบบวัน	89
5.2 รูปแบบวงจรสังเกตของพ้อก้าเร่ ณ ตลาคนัดระบบค่า	116

สารบัญแนที่

แนที่หมายเลข	หน้า
3.1 อาณาเขตของพื้นที่ศึกษา	24
3.2 เส้นทางคมนาคมที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา	27
3.3 ที่ตั้งและวันนัดหมายของตลาดนัดในพื้นที่ศึกษา	36
4.1 ลำดับศักดิ์ของตลาดนัด	70
4.2 วจรเหมาะที่สู่ระบบ วัน	73
4.3 วจรเหมาะที่สู่ระบบ ถ้า	74